

1948-1990 arası dönemde İsrail'in iç ve dış hilal stratejisi Mustafa Mente

19. yüzyılda fikri temelleri atılan ve 20. yüzyılın ortasında bir realiteye dönüşen İsrail devletinin, kuruluş tarihi olan 1948'den 1990 Körfez Savaşına kadarki döneminin iç ve dış hilal stratejisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. İç hilal olarak tanımlanan ülkeler, Mısır, Ürdün, Suriye ve Lübnan, dış hilal ise bu ülkeleri çevreleyen Türkiye, İran, Sudan ve Etiyopya gibi dış kuşak ülkeleri kapsamaktadır.

İkinci Dünya Savaşına Müttefiklerin yanında bir tugay düzeyinde giren Yahudi toplumu, savaş sonrası bağımsızlık isteğinin geri çevrilmesi üzerine İngiliz manda yönetimine karşı harekete geçti ve Filistin'de karışıklık çıkartarak İngilizleri bölgeden çekilme-ye itti. B.M., Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında paylaşılmasını 1947'nin Kasımında kabul ettiğinde Arap devletleri karara sert tepki gösterirken Yahudiler sonuçtan memnundular. Arap ülkeleri, kurulacak bir Yahudi devletinin savaş sebebi olduğunu açıkladıklarından, İngiliz manda yönetiminin sona ermesinden bir gün önce 14 Mayıs 1948'de bağımsız İsrail Devleti'nin kuruluşunun ilan edilmesiyle Arap Birliği'nin üyesi beş ülke İsrail'e savaş açtı. Mısır Gazze Şeridi'ni aldı fakat daha fazla kuzeye ilerleyemeden yenilgiye uğradı. Suriye kuvvetleri Galile bölgesinde yenilgiye uğradılar. Ürdün Şeria nehrinin batısına geçip Batı Şeria ve Doğu Kudus'ü aldı. Irak ve Lübnan kuvvetleri fazla

bir yararlılık gösteremediler. Savaşta Rodos adasında imzalanan mütareke antlaşmaları son verdi.

Savaş bittiğinde BM'nin öngördüğü iki devletten biri olan İsrail kurulmuş yine aynı kararda öngörülen Filistin Devleti'nin toprakları, yeni kurulan İsrail ve iki Arap ülkesi olan Mısır ve Ürdün arasında fiilen paylaşılmış bulunuyordu. BM kararında tarafsız bir uluslararası şehir statüsü kararlaştırılan Kudüs ise Ürdün ve İsrail arasında paylaşılırdı. Yeni kurulan ülkede yerleşik yaklaşık 600 bin Yahudi nüfusa karşılık göçmen durumuna düşürülmüş bulunan yaklaşık 750 bin Filistinli mülteci asrın diasporasını yaşayacaklardı.

Savaşta beş ülkeye karşı savaşmasına rağmen İsrail'in başarılı olmasında etkili olan dış faktörler de vardı. Sahip olunan silahlar ve bunların satın alınması konusunda İsrail daha avantajlıydı. Bölgedeki en büyük rakibi olarak İngiltere'yi gören Stalin Rusya'sı, Çekoslovakya'nın İsrail'e silah satmasına ve hava kuvvetleri için eğitim olanağı sağlamasını destekleyerek soğuk savaş öncesi Amerika ile son defa bölge sorunları üzerinde ortak hareket ediyordu.¹ Stalin, İngiltere'yi bölgeden tasfiye etmeye yönelik her hareketi desteklemeye hazırdı ve Amerika ile açık bir rekabete daha girmiş değildi. Buna karşılık Arap devletlerinin silah ihtiyaçlarını karşıladıkları İngiltere ise savaş boyunca silah sevkiyatını durdurmuştu.

1. Lewis, Bernard. Prof. Dr. Ortadoğu, Sabah Kitapları, İstanbul 1996, s. 286.

Yahudiler 2. Dünya savaşına bir tugayla katıldıkları için hem savaş tecrübesine sahiptiler hem de daha iyi eğitimli idiler. Yahudi Ordusu tek bir merkezden yönetiliyordu ve daha iyi donatılmıştı. Arap orduları ise Ürdün'ün Arap Lejyonu hariç düzensiz ve donatımsız ve ayrıca ortak bir komutanlık olmadığı için dağınıktılar. İsrail'in bu savaşta izlediği strateji, elindeki toprağı öncelikli olarak korumak ve her ne pahasına olursa olsun olası bir Arap ilerlemesini kuzeyde, doğuda ve güneyde durdurmak ve bunları başardıktan sonra mümkün olduğu kadar fazla toprağı işgal edip kontrol etmektir. Daha sonra bu ilk savaşta işgal ettiği topraklar uluslararası sınır olarak kabul edilecektir.

Savaş bitip İsrail dünya kamuoyunda resmen, Arap kamuoyunda ise fiilen tanındığında ortaya çıkan manzara İsrail için parlak değildi. Etrafı kendisini gayrimüşru gören ve yoketmek için kararlı olan Arap devletleriyle çevrili idi. Sahip olduğu sınırlar açık arazide bulunuyor ve doğal bariyer olabilecek yerler karşı tarafın elinde bulunuyordu. Güneyde Sina yarımadası Mısır'da bulunuyordu ve her hangi bir saldırı için doğal engel yoktu. Ki ilk savaşta Mısır kuvvetleri Tel Aviv önlerine kadar gelmiş fakat daha sonra geri püskürtülmüşlerdi. Doğuda Batı Şeria Ürdün sınırları içinde idi ve vadinin yüksek kesimleri Ürdün'ün kontrolünde bulunuyordu. Şeridin en dar yeri ile Akdeniz arasındaki mesafe 15 km olduğundan, herhangi bir savaş sırasında kontrol edildiğinde İsrail'i tam ortadan ikiye ayırıp güç kaydırmasını önleyebilirdi. Kuzeydeki Galile bölgesini kontrol edebilecek olan Golan Tepeleri ise Suriye'nin kontrolündeydi. Tepelerden ova ya yönelik herhangi bir topçu atışı ovadaki tarımı ve ulaşımı olumsuz etkileyebilecekti. İsrail'in sürekli dillendirdiği "Güvenli ve Doğal Sınırlar Tezi" bu bölgeleri kapsamaktaydı.²

2. Meir, Golda, Eski başbakan, İsrail'in Güvenilir Sınırlar Tezi, s. 6

SÜVEYS KRİZİ

Mısır'da 23 Temmuz 1952'de Hür Subaylar darbesi oldu ve ordu içindeki genç subaylar iki yıl sonra yönetimi tamamen ele geçirdiler. Cemal Abdunnasir liderliğindeki genç subaylar İsrail'i kışkırtarak almak istiyorlardı. İsrail'e giden gemilere ambargo konuldu ve İngiltere'nin Süveyş'i terketmesi için sürekli karışıklıklar çıkartıldı. Bu arada İsrail'le sürekli sınır çatışmaları yaşandı ve 1955'te Gazze'de yaşanan çatışmalar Mısır ordusunun silah ihtiyacını ortaya çıkardı. Mısır önce Amerika'dan, sonra'da Çekoslovakya'dan silah almaya başladı. İsrail ise bu dönemde Amerika'dan rahat silah alamadığı için Fransa'dan silah alıyor, Mısır ise Cezayir Kurtuluş Savaşını desteklediği için Fransa'nın karşısında yer alıyordu. Soğuk savaşın zirvede olduğu bu yıllarda Mısır'ın yeri daha tam net olmadığı için iki taraftan da silah alabilmekteydi. İsrail'in kurulmasından hemen sonra savaşta ayakta kalmasına yarayacak silahları veren Çekoslovakya şimdi aynı yardımı Mısır'a yapmaktadır. Bu kararlar Sovyet Rusya'nın etkisiyle alınıyordu.

Mısır'ın 26 Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi, karşısında üçlü bir ittifakın kurulmasına sebep oldu. İngiltere bölgeden tamamen tasfiyesi anlamına gelecek böyle bir harekete karşı idi, İsrail ise İngilizler'in gitmesiyle büyük bir tehditle karşı karşıya kalacaktı. Fransa ve İngiltere'nin kuvvet kullanma teklifine İsrail'de destek verince ortak hareket gerçekleştirildi. Çok hızlı hareket eden İsrail kanala ulaşmış bütün Sina Yarımadasını işgal etti ve Gazze'nin Mısır'la bağlantısını kesti. İsrail'in en büyük amacı kendisini kuşatan ambargo çemberini kırmaktı. Sina Yarımadası bundan sonraki savaşlarda sürekli olarak savaş meydanı olacaktır. Amerika kendisine haber verilmediği ve bölgedeki menfaatlerine aykırı olduğu için işgale kar-

şı çıktı ve İsrail'i işgal ettiği Sina'dan çekilmeye zorladı.

ALTI GÜN SAVAŞLARI

İsrail alan olarak küçük ve sınırları da düz arazide olduğundan doğal savunma bariyerlerinden mahrumdu ve olası bir genel savaşta geri çekilmesi mümkün değildi. Bundan dolayı savunma stratejisini saldırı üzerine kurmuştu. Geri çekilmesi Akdeniz'e dayanmasına sebep vercek, bu durumda da yok olacaktı. İsrail'in temel barıştan ve esas güvenlikten yoksun olması; İsrail'i devamlı alarm durumunda olmasını ve kendisini imha etmeyi amaçlayan bütün saldırılara karşı hazır olma sonucunu getirmişti. Saldırı stratejisinin en büyük avantajı sürat olabilirdi. Hava kuvvetleri bölgenin güçlü filolarına sahipti. Muvazzaf asker sayısı kısıtlı olduğundan bunların en verimli ve süratli hareket edebilmesi için teçhizat ve eğitime büyük bir önem verecekti.

İsrail savaşın düşman topraklarında yapılmasını sağlayacak bir savunma stratejisi geliştirmek ve mümkün olan en kısa zamanda bir başarı elde etmek zorundaydı.

Düşman kuvvetleri hakkında net bilgiler için elde edebilmek daha iyi bir haberalma örgütü organize edecek elde ettiği bilgileri daha sağlıklı değerlendirmek için bilgisayar sistemlerini geliştirecek ve Süveyş Savaşı sırasında ele geçirdiği esirlerden yararlanarak Mısır ordusu hakkındaki en derin bilgileri elde edip karakter tahlillerine bile girecekti.³

Mısır, Süveyş savaşından askeri yenilgi ve politik zaferle çıktı. Süveyş'i alan Nasır Arap dünyasının lideri olmak için çeşitli maceralara girmekten geri kalmadı. Yemen iç savaşında taraf olarak bölgeye 60.000 kişilik bir kuvvet göndermekten geri durma-

dı ve bu hatasıyla, İsrail'le yapacağı savaşta en iyi kuvvetlerinden mahrum kalacaktı. Mısır, Suriye ve Ürdün'le ortak anlaşmalar yapıp bir ittifak meydana getirdi. Dünya kamuoyundan olumsuz tepkiler almak istemeyen Mısır ilk saldırıyı hep İsrail'in yapmasını istiyordu. Mısır muhtemel bir savaşa çok iyi hazırlanmadan girmek istemiyordu. İsrail'in Suriye sınırlarına yığınağı yaptığı haberleri ile karşılıklı olarak ordular alarm durumuna geçirildi ve bölgede tam bir savaş havası oluştu. İsrail Mısır'a sürpriz bir hava baskını yapıp hava kuvvetlerinin büyük kısmını daha yerde iken imha etmeyi başardı. İsrail'in saldırısı Mısırlılar'ın beklediği gibi doğu ve kuzeyden değil de batıdan gelmişti. İsrail uçakları Akdeniz boyunca batıya uçup Mısır'ın arkasına dolanmayı başarıp Mısır'a büyük bir sürpriz yaptılar. Hava kuvvetleri yokedilmiş hareket kabiliyeti de yüksek olmayan Mısır kuvvetleri Sina'da çok ağır bir yenilgiye uğradılar. Kuzeyde de Suriye kuvvetleri tutunamadılar ve savaş BM'nin ateşkes önerisinin taraflarca kabulünden sonra bittiğinde ortaya çıkan manzara Araplar için çok büyük bir bozgun, İsrail için ise tam bir zaferdi. Savaşın sonra İsrail, 8000 milkara olan topraklarına 23.622 milkaresi Sina, 444 milkaresi Galon, 2270 milkaresi Batı Şeria ve 140 milkareside Gazze olmak üzere toplam 26.475 milkare toprak ekliyordu.⁴ BM'nin taksim için öngördüğü toprakların tamamı ile beraber komşu devletlerin önemli toprak parçalarını da ele geçiriyordu.

İsrail için en önemli unsur hep tanınmış sınırlara sahip olmak olmuştur. Savaşta ele geçirdiği toprakları barış görüşmelerinde bir koz olarak kullanmak istiyordu fakat karşısındaki gururları kırılmış ve aşağılanmış Arap devletlerinin buna pek niyeti olmadığından savaşın sonra toplanan Arap

3. İsrail Gizli Servisi, Anahtar Kitaplar, s. 113.

4. Armaoğlu, Fahir, Prof. Dr., Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları, İş Bankası Yay.b, s. 257.

dışişleri bakanları İsrail'i tanımayı ve barış görüşmelerini reddettiler. İsrail'in bir parça toprağa bir parça barış politikası simdilik reddediliyordu. Arap devletlerinde hala İsrail'i kesin bir yenilgiye uğratabilecekleri umidi vardı.

Savaştan sonra İsrail sertleşen terör ve gerilla hareketleriyle karşı karşıya geldi. Sonradan dahil olduğu ve entegre olmak istediği yerden kendisini uzaklaştırmaya yönelik bu tür hareketlere çok sert bir şekilde cevap verdi. Havayollarına ve göçmenlere yönelik hareketlere anında ve sert cevap vermesi şiddeti durduracağına daha da arttırdı, fakat bu hareketler İsrail'in geri adım atmasını sağlayamadı.

Arap cephesinde ise bazı stratejiler değişiyordu. Filistin'i kurtarmak yerine "işgal edilmiş toprakları" kurtarmak öncelikli hedef oldu. Filistin'in geleceğini ise Filistinliler belirleyeceklerdi. Mısır yoğun bir silahlanma programı başlatacak, ilk başta yeterince silah vermek istemeyen Sovyet Rusya'yı ülkesinden çıkaracak daha sonra da antlaşarak istediği silahları alacaktır. İsrail ise 1956 hariç sürekli Amerikan silahlarını tercih edecek, Rusya'nın Arapları desteklemesini, bölgede komünizme karşı savaştığı söylemine bir delil gösterecek ve bunun karşılığında istediklerini alacaktır.

YOM KİPPUR SAVAŞI

Altıgün savaşından sonra ortaya çıkan durumda yeni bir savaş kaçınılmaz olmuştu. Savaştan önce İsrail'in avantajları ve dezavantajları şunlardı:

- Hava Üstünlüğü
- Teknik Becerisi
- Etkin askeri eğitim
- Amerika'dan hemen yardım alma güvencesi.

Buna karşılık dezavantajları ise

- Birçok cepheye ve geniş topraklara yayılması

5. A.g.e. s. 321

6. A.g.e. s. 321

b) İnsan gücünün sınırlı olması

c) Ekonomisinin uzun süreli bir savaşa dayanmasının mümkün olmaması⁵

Mısır ve Suriye Genelkurmaylarının üzerinde çalıştıkları plana göre savaş tam bir sürpriz olmalıydı ve mümkün olduğu kadar uzun sürmeliydi. Savaş başta İsraililer olmak üzere herkes için tam bir sürpriz oldu. Mısır dışişleri bakanının bile haberi yoktu ve sadece onkışı biliyordu. Savaşta Amerika'nın tavrı biraz daha farklı idi. İlk üç günde silah sevkiyatını yapmayınca İsrail zorda kalmış daha sonra tam destek verip İsrail'i mutlak bir yenilgiden kurtarmıştır. Amerika'nın politikasının temeli şu olmuştur: Araplar kırılan gururlarını düzeltmeli ve İsrail de mutlak bir hezimetten kurtarılmalıydı.⁶ Savaş, genelde hep olduğu gibi, ateşkes çağrılarında tarafların olumlu cevap vermesiyle sona erdi.

Yaptığı saldırı tam bir sürpriz olmasına rağmen Mısır önemli bir ilerleme kaydedemedi. Kanal'ın karşı tarafına geçip dar ve uzun bir koridoru kontrol etmesine rağmen İsrail Kuvvetlerinin Kanal'ın doğu yakasına geçmesine engel olamadı. Suriye ilk başta Golan'da belli bir ilerleme yapmasına rağmen sonradan geri çekilip daha başka topraklarda kaybetti.

Savaş her iki tarafa da belli şeyleri gösterdiğinden savaş sonrası dönemde ilişkiler yeni bir şekil aldı. Arap cephesi, İsrail'i mutlak bir hezime uğratamayacağını gördüğünden mevcut durumu kabul edip uzlaşmaya gitmeye karar verdi. Ayırma antlaşmalarında bir parça toprağa karşılık bir parça barış politikası uygulandı. Amerika seçimlerinde daha Arap yanlısı birinin başkan seçilmesiyle İsrail, elindeki toprakların statükosu ile ilgili müzakerelere açık olduğunu açıklıyor, fakat Batı Şeriatından vazgeçemeyeceğini sadece Sina'yı verebileceğini söylüyordu.

Hic beklenmedik bir anda Enver Sedat'ın yaptığı Kudüs ziyareti (19-21 Kasım 1977) ilişkilerde bir yumuşamaya ve barışa doğru hızlı bir yönelişe sebep oldu. Barış görüşmeleri başladığında İsrail sorunu sadece Mısır'la sınırlı tutup diğer önemli konuları sonraya ertelemeye çalıştı. Batı Sıria'yı dini sebeplerden dolayı veremeyeceğini söyledi.

Görüşmelerde Mısır mümkün olduğu kadar sorunu kendisiyle sınırlandırıp Filistin meselesini çözmeye çalışmışsa da İsrail bu konuda uzlaşmaz tutumuyla bu konuyu ertelemiş ve daha uzlaşılabilir Sina konusunu gündeme getirmiştir.

26 Mart 1979'da barış antlaşması imzalandı. İsrail kuruluşundan beri ilk defa bir Arap devleti tarafından tanınıyordu. İsrail için bunun anlamı karşı cephenin çözülmesi ve ardından başkalarının da izleyeceği bir süreci ifade ediyordu. Güvenli sınırlar tezinin güney kısmında sorunlar çözülmüştü. Olası bir Mısır saldırısına karşılık ara bölgeye Amerikan askerleri yerleştiriliyordu ve böylelikle İsrail kendi güvenliğine Amerikayı direk olarak ortak etmiş bulunuyordu. İsrail diğer Arap ülkeleriyle muhtemel bir savaşta Mısır'ı izole etmeye çalıştı.

İSRAİL'İN LÜBNAN'I İŞGALI

İsrail bir taraftan Mısır'la barış görüşmeleri yaparken, Mısır'ı direk ilgilendirmeyen konularda da kararlı adımlar atmaktan da geri durmuyordu. 14-15 Mart 1978 tarihlerinde Güney Lübnan'ı işgal etti, fakat 12 Haziran'da tamamen kendi sınırlarına çekildi. Filistin'den göç eden Göçmen Filistinliler Güney Lübnan'ın bazı bölgelerindeki kamplarda yaşıyorlardı. Ürdün iç savaşından sonra bölgeye gelen El-Fetih ve FKÖ bazı bölgeleri kontrol ediyor ve İsrail'in Galile bölgesine bazen başarılı gerilla faaliyetleri yapıyorlardı. Fakat bu

gruplar dışardan geldiği ve vatandaşlık hakları verilmediğinden (Ürdün hariç hiçbir ülke Filistinliler'e vatandaşlık hakkı vermedi.) bölgedeki bazı topluluklarla (Basta Maruniler olmak üzere) sorunları vardı. İsrail Lübnan'daki iç mücadelelere daima taraf olmuştur ve Filistinlileri dengelemek için Marunilerle silahlı eğitim, silah, cephane ve Kuzey bölgelerinde iş imkanı sunuyordu.

Sınır güvenliğinin ötesinde, Güney Lübnan'da İsrail'i ilgilendiren başka unsurlar da vardı. 1930'larda düşünülen İsrail devletinin sınırları kuzeyde Litani nehrine kadar uzanıyordu. Su İsrail için olmazsa olmaz unsurlardan biriydi. Gelişen sanayisi ve tarımı için acil olarak su kaynaklarına ihtiyacı vardı.

İsrail'in ikinci Lübnan işgali 6 Haziran 1982'de başladı. İşgal ilerledikçe hedefin başta Beyrut olmak üzere bölgedeki yerleşim birimlerini Filistinli örgütlerden arındırmak olduğu anlaşıldı. Çetin muharebelerden sonra FKÖ'nün Beyrut'u boşaltmasıyla bölge tamamen İsrail'in ve Maruniler'in kontrolüne geçti ve hemen arkasından 16-17 Eylül'de Sabra ve Şatila kamplarında toplu katliamlar yapıldı. Hristiyan güçlerle birlikte Sabra ve Şatilla kamplarında Filistin'li çocuk ve kadınları öldüren Yahudi askerler muhtemeldir ki Nazi kamplarında soykırıma tabi tutulan insanların çocukları idiler.⁷

Lübnan savaşı İsrail'in büyük kuvvetlerle gerçekleştirdiği son savaş oldu. İsrail yaptığı beş büyük savaşın dışında sayısız nokta operasyonu da gerçekleştirdi. Bütün nokta operasyonlarından sonra BM genel kurulunda kınanıyor fakat herhangi bir yaptırım kararı Güvenlik Kurulunda Amerika'nın vetosuyla karşılaşıyordu. O bazen kendi güvenlik sınırlarının Irak çöllerine (8 Haziran 1981) bazende Tunus'taki FKÖ karargahından geçtiğine inanıyor. Tepkiler sadece kınamalardan ve

7. Davutoğlu, Ahmet, Doç. Dr., Yahudi Meselesini Tarihi Dönüşümü ve İsrail'in Yeni Stratejisi, Avrasya Dosyası, cilt 1, sayı 3, s. 89.

Arap kentlerindeki yürüyüşlerden öte-ye geçmiyordu.

SAVAŞLARLA İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRMELER

Yapılan bes savaştan sonra genel olarak duruma baktığımızda;

a. Savaşların Yahudi yerleşim birilerinin uzağında, Sina'da, Golanda, Gazze'de, Batı Şeria'da veya Beyrut gibi İsrail'in günlük hayat akışını direk etkilemeyecek yerlerde yapıldığı görülmektedir.

b. Araplar kesin bir başarı elde edebilmiş değildiler. İsrail hala yenilmezliğini koruyor ve Araplara uzlaşma ve istediği şartlardaki barıştan başka seçenekleri olmadığı görüşünü zorla dayatıyor.

c. Silah teknolojisinde ve bunların kullanımında üstünlüğü İsrail elde tutuyor. "Silahlanma yarışının yavaşlamasını istiyoruz fakat devam ederse üstünlüğü kaybetmemeye kararlıyız." diyerek silahlanma konusunda geri adım atmayacaklarını İsrail dışişleri bakanı açıklıyor. (BM Genel Kurulu 19 Haziran 1967)

d. İsrail işgal ettiği yerlerle ilgili olarak "savaş ve barış arası durumların karşısında olduğunu ve bölgede başta ekonomi olmak üzere birçok alanda işbirliğine gitmek" istediğini söylerken işgal ettiği toprakları ilhak etmekten ve ilhak etmediklerinin de yerleşime açmaktan geri durmadı.⁸ Bir taraftan güvenli sınırlardan söz ederken öte yanda BM'nin kabul ettiği başka ülkelere ait sınırların bir kısmını dini sebeplerde ileri sürerek bir kısmında ekonomik sebeplerde işgal etti. Bir taraftan Mısır'la barış yapıp Mısır'ı izole ediyor, öte yandan tam özerklik görüşmeleri yapılırken Kudüs'ü ilhak ediyor. (29 Temmuz 1980)

e. Savaş ilişkileri dışında, Arap ülkelerinde bulunan Yahudi nüfusun tamamına yakını İsrail'e göç etti. İsrail'e Yahudi göçü, İsrail'in kuruluşundan beri bir devlet politikası olmuş ve hükümet programlarının öncelikli hedeflerin arasında gösterilmiştir.⁹

İSRAİL'İN ARDIL KUŞAK ÜLKELERİYLE İLİŞKİLERİ

İsrail'in kendisini çevreleyen ülkeleri dengelemek ve bir ardıl kuşak oluşturmak ihtiyacı vardı. Ben Gurion tarafından geliştirilen ve "Periphery" (dış sınırlar) yaklaşımına göre Arap dünyasının etrafında yer alan İran ve Türkiye'nin oluşturduğu "kuzey bağlantısı" ile diğer uçta yer alan Etiyopya'nın bulunduğu "güney bağlantısı" işbirliği alanının temelini oluşturuyordu. İşbirliğine girilmesi istenen ülkelerin ortak noktasını Arap komşularıyla olan sınır anlaşmazlıkları ve Sovyet işgali korkusu oluşturuyordu. Bu ülkelere kuzeyde K. Irak Kürtleri ve güneyde başta Sudan olmak üzere genç Afrika Cumhuriyetleri katılıyordu. Bölgede güvenliğini sağlamanın yolunu düşmanlarının ardına dolanıp vurma (outflank) stratejisi temeline oturtan İsrail, Türkiye'ye müdahale alanı olarak Suriye ve Lübnan'ı belirtmişti.¹⁰

İsrail bu politikalarını gerçekleştirmek için öncelikli olarak İran'la iyi bir iletişim kurdu ve İran'ı Kuzey Irak'a bir atlama taşı olarak kullandı.

Üçlü kuzey bağlantısının oluşmasında Amerika'nın rolü yadsınamaz. Soğuk savaşın zorlu döneminde oluşturulan bu ilişkiler daha çok istihbarat içindi. Ekonomik ilişkilerin ve resmi askeri ilişkilerin gelişmesi için 90'ları beklemek gerekiyordu.

8. Eban, Abba, İsrail Dışişleri eski bakanı, 19 Haziran 1967'de BM'de yaptığı konuşmanın metni, s. 28.

9. Yitzak Shamir, Prime Minister's Introduction, Israel Government Yearbook, 1990, (Bu hedef birinci sırada yer almaktadır.)

10. Tavlaş, Nezi, Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri, Avrasya Dosyası, 1994 Sonbahar say., s. 7.